

Papp Klára opponensi véleménye Géra Eleonóra: A polgárváros rendje. Társadalom, tér, nyilvánosság
Budán (1686–1741) című disszertációjáról

Géra Eleonóra komoly és hosszadalmas levéltári kutatómunka és több előtanulmány után vállalkozott arra, hogy a török uralom alól felszabadított Buda első fél évszázadát új szempontok szerint vizsgáló monográfiát írjon. Éveken keresztül olvasta és regesztázta Buda város tanácsülési jegyzőkönyveit, amelyekből forráskiadványok készültek. Kutatásait kiterjesztette az MNL Országos Levéltárának irataira, a bécsi levéltárakra és a Széchenyi Könyvtár anyagaira is. Az általa felhasznált irodalmak jegyzéke 25 oldalt tesz ki a kéziratban, saját korábbi tanulmányait, könyveit is beleértve 172 munkát tüntetett fel, ami a szerző alaposágát mutatja.

Gára Eleonóra első kötete 2014-ben jelent meg: „Kóhalomból főváros. Buda város hétköznapijai a 18. század elején” címmel, majd Erdélyi Gabriella Lendület pályázatához kapcsolódva 2019-ben a „Házasság Budán. Családtörténetek a török kiűzése után újjászülető (fő)városból 1686–1726” című munkája. Ugyanabban az évben a Lendület pályázat konferenciája nyomán a mozaikcsaládokról szóló kötetbe írt egy tanulmányt Eva Elisabetha Wittmann életéről és családjairól. 2021-ben az „Özvegyek és árvák a régi Magyarországon 1550–1940” kötetben a városi és kamarai árvákról helyezett el egy írást. 2022-ben pedig Budapest Főváros Levéltára és az ELTE BTK közös kiadásában megjelent a disszertációval azonos című könyve is „A polgárváros rendje. Társadalom, tér, nyilvánosság Budán (1686-1741)” Bp., 2022.

Helyeselni lehet, hogy a disszertáció készítője alaposan tanulmányozta a kora újkori várostörténettel foglalkozó nemzetközi szakirodalmat, valamint áttekintette a Buda történetét tárgyaló magyar történeti munkákat, s tudatosan választotta ki kutatásának módszerét, célját, amely a térhasználat és a nyilvánosság vizsgálatára irányul.

A kéziratban megelevenedik előttünk a benépesülő szabad királyi város működése, azok a színterek, amelyeken a városi társadalom hatalmi tényezői, s létező társadalmi csoportjai megjelennek, megmutatják magukat, működnek, tiltakoznak, vétkeznek és bűnhődnek. Nem hagyományos várostörténetet olvasunk tehát, hanem olyat, ami sokkal többet kíván mutatni annál, arra irányítva a figyelmet, hogy ki milyen térben, s milyen módon vehetett részt a közösség életében, s milyen belső és külső hatásokra változott a jelenlét és beleszólás lehetősége.

A kéziratban egy hosszabb fejezet foglalkozik az európai német ajkú városok kora újkori fejlődésével, nyilvánvalóan abból az okból, hogy az újjátelepülő Buda polgárai még egy jó darabig annak a

városnak hagyományait próbálták tovább éltetni, Budán is bevezetni, ahol eddigi életüket élve szokásaik és szabályaik kialakultak. Sajátos, hogy a 2022-ben megjelent, hasonló címet viselő kötetben viszont a budai városigazgatás is külön fejezetet kapott, ami a cím alapján (A polgárváros rendje) teljesen logikus, nyilvánvalóan a lektorok által is támogatott változtatás. A kötetben elhelyezett térképek pontosan eligazítanak a város településrészeinek kapcsolatában is, ezért azok és a fenti fejezet a disszertációnak is hasznos részei lettek volna.

Bár a szerző maga utal rá, hogy meg akarja haladni a korábbi várostörténetek társadalomtörténeti megközelítését, nekem éppen az hiányzik, hogy nincs a kéziratban olyan társadalomtörténeti fogódzó az olvasónak (népességszám, polgárjoggal bírók, védett polgárok és városlakók összetétele, foglalkozási, nemzetiségi, vallási és etnikai szerkezet stb.), amely megalapozná, hogy a térhasználat vizsgálata és a nyilvánosság valamely formája kikre vonatkozik. Géra Eleonóra a „Kőhalomból (fő)város” című könyvében közölte az általa vizsgált konkrét személyek bemutatására építve a budai társadalomra vonatkozó fejezeteket, s a városi jegyzőkönyvek regesztáit tartalmazó első kötetben Simon Katalin részletes elemzését is olvashatjuk az 1702. évi összeírás alapján, ezért azt gondolhatnánk, hogy a jelen kéziratban a társadalomtörténet akár el is hagyható. Mivel azonban a disszertáció nem egy korábban megjelent kötet folytatása, hanem önálló munka, s a kézirat szempontjából a társadalomtörténeti tanulmányok konklúziója érdekes, hasznos lett volna munkájában egy, a fenti szempontok szerinti összegzés elhelyezése. A „Polgárok és családfők a város társadalmában” című fejezetben és az utána következőkben válik különösen fontossá a fenti fogódzó, hogy érzékelnünk tudjuk, a polgárjoggal rendelkezők, a céhtagok arányait, vagy számszerűen lássuk a vezető céhek tagjainak képviseletét a magisztrátusban. (Ellentmondásként tűnik elénk pl. a 23. oldalon az a megállapítás, hogy „céhösszejöveletekkel kapcsolatos adatokkal nem rendelkezünk” azzal, hogy a céhtagok ezen összejöveleteken „megvitatták a város dolgait, kifejezték nemtetszésüket, kritikus hozzáállásukat akár a felettes hatóságok felé is közvetítették, ha úgy érezték, hogy a tanácsosok ezt nem hajlandók meghallgatni”, hiszen lábjegyzetben sem utal az utóbbi megállapítást erősítő forrásra.)

A szóbeliség túlsúlyával indokolja a város társadalma számára a nyilvánosság szerepét, a nyilvános rendezvényeken való megjelenés fontosságát. A város vezetése az épített környezet szabályozásával utalt bizonyos társadalmi szerepekre, példaként említve a tabáni tiltásokat a kőből való építmények emelésére. A rácok szerepe azért is sajátos, mert a szabad királyi városokban jelenlétük nem jutott el a letelepedésig. Debrecen, ahová uralkodói jóváhagyást is szereztek a betelepíteni vágyó török alattvaló kereskedők, éppen az 1693-ban elnyert szabad királyi városi címre hivatkozva érte el 1708-

ban a kereskedők távozását. A tabáni rác jelenlét tehát ugyancsak a hódoltság hatása, amit a város sajátosságaként ki lehetett volna emelni.

A nyilvánosság kapcsán jól látja, hogy a polgárok személyes jelenlétének szerepe növekedett, egyébként pedig a magán és nyilvános tér több esetben kapcsolódott, sőt keveredett egymással. A bolt, műhely, vagy hivatali helyiség – amely egyben lehetett a polgár lakása, vagy annak egy része is – a városházával, annak terével, a fogadókkal, vagy piacokkal nem összevethető, amely utóbbiról a német szakirodalomra alapozva mondta ki, hogy egyértelműen az utóbbiak számítanak a nyilvánosság terei közé. Megállapította, hogy a nők társadalmi állásuknak megfelelően szerepeltek a város nyilvános terein, közülük a főúri asszonyokra vagy a gazdag polgárok feleségeire, özvegyeire figyeltek oda, a szegényekre kevésbé. (37–39. old.)

Valószínűleg éppen az új vizsgálati módszer az oka, hogy a disszertáció szerzője többször hivatkozott a birodalmi városokra (pl. az eladósodás, vagy a városvezetésben megmutatkozó családi összefonódások, de az írástudatlanság kapcsán is, vagy a városházák funkcióinak elemzésekor), annál kevésbé a magyarországi és erdélyi városok példájára. Holott a török elleni háború katonai terhei, a Rákóczi szabadságharc alatti futások, császári seregek sarcai, beszállásolása azokat legalább olyan mértékben érintették, mint a korabeli Budát, s a városvezetés összetétele, az írni tudók részaránya stb. is kínálná az összevetések lehetőségét. A városmonográfiák mellőzése azért sem helyes, mert azok művelődéstörténeti részei adhatnak összevetésre alkalmas információkat (pl. Miskolc története III. kötetében – Szerk. Faragó Tamás, Miskolc, 2000.), Cziráki Zsuzsa több munkájában az erdélyi szászok közösségeivel foglalkozott (pl. Cziráki Zsuzsanna: Autonóm közösség és központi hatalom. Udvar, fejedelem és város viszonya a Bethlen-kori Brassóban. Budapest. ELTE, 2011.), hasonlóan Szirtes Zsófiához (Az erdélyi szászság érdekérvényesítése az átmeneti korszakban (1690–1711). Doktori (PhD) értekezés. PPKE-NTK. Budapest, 2015. (Kézirat)). A felvidéki szabad királyi városok és az erdélyi szász városok még a kora újkorban is jelentős német ajkú népességgel rendelkeztek, lakosai Buda polgáraihoz hasonlóan jó kapcsolatokat ápoltak a német városokkal. Mindenekelőtt a jelentős kereskedővárosokra történő utalásokkal nem csak a városrangsorok alapján, hanem egyéb mutatókat figyelembe véve is reálisabban látnánk Buda formálódó helyét és polgárainak sajátos szerepét a szabad királyi városok között. Egyetértek a szerzővel, hogy a korszak embere bizonyosan nem „az ideális várossal kapcsolatos elméleteket” tanulmányozta, viszont voltak ismeretei a magyarországi városok képéről. Erre maga is utalt, amikor az épített környezet sajátosságait vizsgálta, mutatta be. Talán itt sem lett volna érdektelen a más szabad királyi városokkal való összevetés, vagy olyan erődváros szerepet betöltő várossal, mint Várad, amely ugyan egyházi birtokosai miatt nem tudott szabad királyi városi privilégiumot szerezni, de városrészei éppúgy őrizték a múltbeli – török alattvaló

rácok, görögök – beköltözések hatásait, vára hasonlóan kaszárnyaként szolgált, s a kamarai adminisztrációs és birtokközpont szerepet is betöltötte. Nem volt német város, de katolikus szellemi központ szerepe éppen a 18. században vált meghatározóvá.

Azt a néhány oldalt, ami a város vizsgált korszak-beli történetét mutatja be évszámokban és eseményekben, s amely összeállítás szerepelt a „Polgárváros rendje” című kötetben is, mindenképpen a kézirat végére helyeztem, vagy elhagytam volna, mert az nem a disszertáció fejezete, hanem orientáló-kiegészítő információt nyújtó összeállítás.

A legfontosabb témákat áttekintő fejezetet a városi terek részletes bemutatása és vizsgálata követi. Egyértelmű, hogy a budai új városháza és az előtte formálódó tér kapta a kifejtésben a legnagyobb terjedelmet, ami, lévén szó újjászerveződő településről, amelynek a városon belül működő katonai-védelmi és kamarai szervezethez képest is ki kellett alakítania tekintélyét és hatását, teljesen elfogadható. A városháza építésének-újjáépítésének hosszan tartó folyamata mellett fontosabb, hogy megismerhetjük az épület funkcióváltozásait (a földszinti boltok, kocsmá eltűnése 1723 után, s a munkaszobák létrehozása), s főleg azt, kik látogathatták, lakták, használták azt, vagy kik igyekeztek elkerülni (kamarai tisztségviselők, nemesek, katonatisztek) még a városházán való megjelenést is. Tanulságos a polgármester-választás ceremóniája megváltoztatásának közzététele 1705, a szabad királyi városi cím visszaszerzése után, amelyet a városi jegyzőkönyv erőszakos cselekménnyel – Bösinger előző polgármester lemondatása, a város kulcsainak és pecsétjének elvétele – társított, de az önállóság jeleként is adott róla hírt: a Budai Kamarai Adminisztráció előtti eskü ekkortól a polgármester és a magisztrátus Nagyboldogasszony-templomban közösen meghallgatott miséje után a főoltár előtti esküt jelenti majd. Hasonlóan bemutatta azt a hosszú folyamatot is, amely során Buda visszaszerezte első helyét a tárnoki városok között, 1733-ra elérve, hogy Csáky Zsigmond tárnokmester a budai városházán helyezze el a tárnoki ládát az iratokkal, majd 1748-tól – Kassa és Pozsony helyett – itt tartásák a tárnoki városok gyűléseit is. Kimutatta, hogy a Habsburg uralkodókhoz való hűséget az uralkodó-portrék és jelképek, a katolikus értékeket a városháza kápolnájában elhelyezett, Pozsonyból visszaszerzett ereklyék fejezték ki, amely utóbbiak őrzését a várbeli karmelitákra bízták. A karmeliták és a ferencesek a magisztrátus bizalmát élvezve miséztek a városháza kápolnájában, amely azonban csak a szűk városvezetés befogadására volt alkalmas, ennek ellenére a végrendeletek alapján szerző bizonyította, hogy a polgárság kegyes adományai révén a magáénak vallotta azt.

Külön alfejezetekben tárgyalta a tanácsszoba és a nagyterem funkcióit. A tanácssterem a magisztrátus üléseinek helyszíne volt (kimutatása szerint két helyszínen is működött tanácsszoba az épületben),

amit az oda vásárolt karosszékek is kiemelnek a többi helyiség közül. Forrásai alapján azt igazolta, hogy fontossági sorrendben, kevés vita után szavaztak az ügyekről, beleszólni csak a jelenlévő tanácsstag tudott az ügyek kimenetelébe, ha a polgármester lehetőséget adott erre. Az időkeret miatt tulajdonított szerepet a tanácssterem órájának, s hasonló okok miatt – a lakosság igényeit kielégítve – döntöttek a polgárok bevonásával az 1723-ban megsemmisült toronyóra pótlásáról is. A 12 tagú tanács üléseire azonban csak különleges alkalmakkor, illetve vészhelyzetben, ahogy az 1739. évi pestis idején kimutatta, hívtak a külső tanácsból tárgyaló tagokat, s az üléseken való viselkedést külön szabályozták. A pestis alatt három tanácsos külön ülésezett a Vízivárosban, de tevékenységükre csak a járvány idejére kaptak pecsétet és felhatalmazást.

A városháza emeletén lévő nagyterem a választások és az 1705-től a szószóló irányítása alatt működő, 24 tagú Külső Tanács üléseinek helyszíne volt. A tanácskozást azonban állva folytatták le, s a termet raktárnak, illetve két alkalommal jezsuita színdarabok bemutatására használták. Géra Eleonóra szerint a polgárság képviselője korlátozott maradt, hiszen ebbe a tanácsba csak a magisztrátushoz kötődő személyek tudtak bekerülni, a szószóló a mindennapi panaszok intézésére nem kapott szobát a városházán, s képviselőik igen ritkán jelenhettek meg a magisztrátus ülésein.

A városházi rituálék közül a választást nehezen rekonstruálható procedurának találta, amely a vizsgált időszakban módosult is, s amelyre a felettes hatóságok kezdeményezésére került sor, de ez csak a polgárok szószólója (1713), a polgármester, a városbíró és a főkamrás lemondása után az ő tényleges választásuk volt, a tanács esetében csak a kieső tagok kiegészítése történt. Ahogyan a források alapján rekonstruálta, a szavazás nem volt titkos, 1765-ig még indoklást is lehetett a kiválasztott személy neve mellé írni, viszont a szavazók körét (80–100 személy) a magisztrátus befolyásolta, „a tanácsosok tetszésük szerint kisebb-nagyobb csoportokat hívtak meg választani” (87. old.). A hatalmi jelképek és a királyi biztos szerepét illetően H. Németh István alapján hivatkozott a felvidéki városokra is. A választás napja – április 24. – ekkor feltehetően országos időpont, Hajdúnánás történetét írva ott is ezt az időpontot találtam a jegyzőkönyvekben, de Budán a disszertáció szerzője nem találta nyomát a választást követő közös ünneplésnek, ebédnek, legfeljebb személyes meghívásra történt koccintás, kocsmázás. A tanács bíraskodási feladatairól viszonylag keveset, a börtönről, fogdáról, s az úgynevezett szegénypolcra többet olvashatunk. A városháza raktár funkcióját a példák igen gazdag tárával támasztja alá: pénz, gabona, széna, fémárúk, ünnepségek és körmenetek díszletei, hordók és vízvezeték csövek, tűzoltáshoz szükséges eszközök, de pl. a hitelesített városi mérleg, stb. egyaránt beletartoztak a tárolt eszközök, tárgyak és áruk sorába.

A jelentős budai szőlőművelés indokolta a borospince meglétét, ami pincemester, préselőmester és a szőlőművelést felügyelő alkamarás működését tette szükségessé. A szőlőművelés szerepével kapcsolatban Kenyeres Istvánra hivatkozott, ami helyes, de uradalmi szőlőműveléssel több történész is foglalkozott, munkáik tanulságainak felhasználása gazdagíthatta volna a feldolgozást. Így nem tudjuk meg, hogy a szőlőben milyen jogállás alapján dolgoztak robotban a rácok, s azt sem, lényegében mi vezetett – a szerző a bor hiányát jelzi – a városháza kocsmájának 1705-ben történt bezárásához? Később azonban (127. old.) maga írta le – igaz, forrásmegjelölés és pontos adat nélkül – , hogy „Jó ára volt ezen kívül még a Habsburg Birodalomban is a budai bornak...”, ami a szőlőművelés további jelentős szerepére utal, Bél Mátyás országleírása is azt említette 1737-ben a budaiak legnépszerűbb tevékenységeként (128. old.). Kimutatta, hogy a vendéglátás – az újévi, szüreti közös italozás kivételével – kikerült a városházáról, de annak tanácsosai fogadójuk révén bizonyíthatóan részesedtek a vendégek ellátásának hasznából. A borjárandóságon keresztül a magisztrátus a fizettségek között – tisztségviselők fizetése, alamizsnabor a ferenceseknek, borajándék a várparancsnoknak – előszeretettel használta a város borát, ahogy megrendelések ellenértékéért és kölcsöntörlesztésnél is alkalmazta.

A városháza előtti tér sokféle funkciója miatt – a piac, a körmenetek kiinduló és végpontja, szakrális központ, a pellengér miatt a büntetések helyszíne – megállapítása szerint szorosan kapcsolható a városházához, s mindenképpen a városi nyilvánosság fontos helyszíne. Géra Eleonóra kutatásai is igazolták a város katolikus központ jellegét. A polgárság által a pestis elhárítására a várban két Szentháromság-oszlopot is emeltek (1706 és 1713), mindkettő a vissza-visszatérő emlékezőeknek és a Szentháromság-kultusznak a meggyökerezését, „a katolikus vallás elsőbbségét hirdette”. A városháza előtti téren állították fel 1718-ban a Sváb-hegyi forrásból vezetett csövek által táplált közkutatót, amelynek oszlopára Loyolay Szent Ignác aranyozott szobrát megmintáztatva, hasonlóan a város német nyelvűségét és katolikusságát erősítették. A térhez és a Nagyboldogasszony templomhoz kapcsolódtak idézett forrásai alapján a város ünnepei: a pünkösöd utáni vasárnapon tartott Szentháromság-ünnep, a szeptember 2-i, Buda visszafoglalási évforduló, az uralkodók névnapi, születési, házasságkötési ünnepei, vagy 1714 májusában a visszafoglaló ostromban is részt vett Keresztély Ágost esztergomi érsek négynapos látogatása. Sajátos, hogy az ünnepek meghívottai közül – különösen a pestisre emlékező és a visszafoglalást ünneplő események esetében szembeötlő – hiányoztak az ortodox rácok, akik a városi népesség 40%-át adták, de ennek okára kevés magyarázatot kapunk.

A disszertáció szerzőjének módszeréhez tartozik, hogy a kéziratban több esetben korrigálja, kiegészíti a szakirodalom korábbi megállapításait. A 17. oldalon pl. Tuza Csilla tévedését javította ki a budai

bírók életrajzával kapcsolatban, vagy utalt ellentmondásra ugyanott a városvezetés hozzáértésével kapcsolatban. Nagyon helyesen felhívta a figyelmet pl. arra is, hogy a kora újkori városok képi ábrázolásait is kritikával kell illetni, maga is tapasztalt elrajzolásokat a budai vár 1730-as évekből származó ábrázolása kapcsán. Korrigálta Vályi András közlését is (62. old.) a városháza tanácstermének III. Károly portréjára vonatkozóan, amely képen szerinte az évszám alapján a szabad királyi városi címet visszaadó I. Lipót szerepel. Levéltári forrásokra támaszkodva cáfolta Otto Brunnernek a háztulajdonos patriarchális hatalmára vonatkozó elméletét, a katonai beszállásolás, a hatósági kényszer példáit emlegetve (191–192. old.).

A nyilvánosság városházán kívüli szinterei közül nagy jelentőséget tulajdonított a Duna parti kereskedésnek, a Víziváros piacainak és vásárainak, a Tabán rác hajdúinak, török alattvaló kereskedőinek, vagy a Halászvárosnak, mint kamarai kikötőnek. Mivel a szerző szerint nem maradtak Budán vásári jegyzőkönyvek (134. old.), csak képzeletünkre lehetünk hagyatkozva arra vonatkozóan, miről beszélgettek, vitatkoztak, társalogtak a polgárok piacozás vagy étkezés közben. Amit viszont a tabáni kereskedőkről leírt (135. old.), azt lehetett volna a magyarországi szakirodalomban ellenőrizni, Bur Márta, Dobrossy István, Petri Edit, Hőgye István és mások is bőven írtak a török alattvaló kereskedők tevékenységének szabályozásáról.

Külön foglalkozott a korabeli utcák rendjével vagy annak megszegésével is, amibe a főleg a Tabánban az utcán dolgozó kézművesmunka engedélyezése, a tisztaság, vagy éppen a szennyezés, zajkeltés elleni fellépés, a bírósági iratok alapján a közösségi normaszegés, éjszakai rendbontás, becsületsértés, bigámia, korrupció esetei is belefértek. Ugyancsak olvashatunk a fegyveres polgárőrök piaci szolgálatáról, reprezentációs szerepéről, a hozzájuk kapcsolódó lövöldéről, mint a „német kulturkörben elterjedt jelenségről” is.

Részletes, érdekes és tanulságos a budai fogadókról és kocsmákról szóló fejezet, amely szakirodalmi példák alapján Budán is igazolja több társadalmi réteg, különösen pedig a nők megjelenését (pl. a helyi varrótanfolyamok említésével) és szerepüket is a korabeli fogadókbán. Természetes, hogy a 13 budai fogadó belső világát, az ott előforduló konfliktusokat, esetenként a városvezetéssel szembeni szerveződések is a törvényszéki akták alapján mutatta be. A nyitvatartásról megtudjuk, hogy az egyházi szertartások befolyásolták, amit a zsidó és ortodox népesség igyekezett kijátszani. A városi szabályszegők Budán is a diákok, katonák és nemesek voltak, bár hasonló példát más városokból is idézhetnénk, ahol az említett társadalmi csoportokat a korszakban megtaláljuk (iskolavárosok, hajdúvárosok, de szabad királyi városok is lehetnének példáink között). 1722-ben egy fogadóban folytatott beszélgetésben került elő a követelés a magyar és horvát polgárok szószólói pozíciójára, a

valóságban azonban az egy szószóló sem kapott a városházán szobát az ügyek intézésére. A fogadók betegápolási, temetési, hagyatéki feladatairól, az oda beszállásolt katonaságról, és a pestisjárvány alatti hasznosításról (veszteglőház, járványkórház funkció), vagy a zsidó kereskedők üzletelési szokásairól is részletesen írt, utalva a fogadósok szürke zónában betöltött szerepére is.

Géra Eleonóra szemléletes példák alapján igazolta, hogy a török kor után a budai fürdők is újjáéledtek, köszönhetően a katonai vezetés tájékozottságának, s annak, hogy a városvezetés is a gyógyfürdőkben látta Buda egyik vonzerejét. A fürdőélet sajátosságain kívül az ott keletkezett konfliktusokat is bemutatta. A tabáni ortodox rácok védett polgár státusáról is ennek kapcsán olvashatunk, bemutatva, hogy hiába kívánták a teljes polgárjog elismerését, a törekvés a vizsgált korszakban nem hozott eredményt.

Ugyancsak külön fejezetet szentelt a szomszédságnak, amelynek a Rákóczi szabadságharc idején ellenőrző funkcióját is ki tudta mutatni, de tanúként felkért, vagy ajánlkozó, segítő, békítő, időnként konfliktusok esetén sikeresen fellépő, de problémás szomszédokat is sikerült felkutatnia.

Hosszasan elemezte az 1739. évi pestisjárvány helyi lefolyását, részint Nagy Lajos, Magyary-Kossa Gyula és mások elgondolásainak cáfolatával, hogy tudniillik, nem jognélküliek mozgalma, hanem polgárjogúak és védett polgárok akciója volt a tabáni lázadás, s ott a tabáni katolikus bíró nem közvetíteni próbált, hanem éppen az erőszak alkalmazója volt, amiért elítélték. Kimutatta, hogy valóban a Tabánt érte el 1738 novemberében a járvány, de 1739 februárjában a zárlatot annak ellenére eltörölték, hogy még ugyanabban a hónapban újabb megbetegedések voltak. A „tumultus” a katonák ténykedését követően Meisner járványsebész és fürdős házábanál több ember halálát okozó fellépéshez vezettek. A pestislázadás vizsgálati anyagaiból kiderítette, hogy a magisztrátus nem az orvosokat támogatta, sőt az új betegségek eltitkolását kérte, s a járványtagadó magisztrátus valamint a katonai hatóságok erélytelen fellépése az intézkedések elhanyagolásával maga is hozzájárult a probléma kialakulásához, a járvány berobbanásához és a közel 6 ezer halotthoz. Végül a szigorú intézkedések csak 1740. március végére eredményezték a járvány megszűnését, amelynek hálaadó ünnepségeit is ismertette, és a tabáni lázadás szervezőinek megbüntetését is bemutatta. Ugyanakkor azt is, hogy a városvezetést felmentették a vádak alól, de a botrány Perger polgármester háttérbe szorítását eredményezte.

A kézirat egy, a városfejlődés következő fél évszázadára vonatkozó rövid kitekintéssel zárul, amely a fővárosi rang visszaszerzésének útján bekövetkező fontosabb változásokra igyekszik felhívni a figyelmet.

Sajnáltni lehet, hogy a kéziratból kimaradtak a térképek és fotóanyag, amelyek a megjelent könyvbe bekerültek, mivel azok által még gazdagabbá és egyértelműbbé vált volna az adatgazdag disszertáció.

A kéziratot önálló kutatásokra épülő értékes munkának tartom, amelyet, kritikai megjegyzéseim mellett is egyértelműen alkalmasnak tartok nyilvános vitára bocsátásra, s javaslom a bíráló bizottságnak, hogy annak alapján ítélje oda Gére Eleonóra számára az MTA doktora címet.

Debrecen, 2023. október 22.

Dr. Papp Klára

a Debreceni Egyetem professor emeritusa

